

CĂTRĂ CETTORII NOȘTRI

Cînd am intrat în luptă ieram plini de desnădăjduire, văzusem scepticismul stăpînind toată suflarea românească, văzusem șarlatanismul nelovit de nimeni, întinzîndu-se peste tot locul și otrăvind toate producțiunile noastre literare și științifice.

Văzusem atîta nepăsare încît se părea că ne cetim soarta dinnainte.

Astăzi înse după trei luni de luptă, ideile noastre s'au schimbat. Vedem că publicul cetitorii nu ne-a lipsit, ne-am încredințat, că o revistă care, ca a noastră, să lovească fără milă și cruțare ce e reu și șarlatanism și să laude ce e bun și rod al unei munci cinstite, ieră de mult dorită. Nu mai așa ne putem explica graba cu care am fost încurajați din toate părțile, chiar de unde ne așteptăm mai puțin.

Astăzi „*Contemporanul*” și-a asigurat existența și nu va cruța nemic pentru a se îmbunătăți din toate punctele de vedere. Noi tindem la: *Purificarea gustului, la formarea unui public cetitorii și a unei opinii în știință și literatură; în sfîrșit la nimicirea cărților didactice rele și a numelui de om învățat pe nedrept căpătat; prin urmare la mîntuirea culturii noastre de la o pieire sigură.*

Lupta o începusem puțin; astăzi numărul colaboratorilor noștri a crescut și mulți oameni de știință romîni ne-au făgăduit colaborarea lor.

„*Convorbirile literare*” foae, cum orî cine știe, foarte aspră în materie de critică, vorbind despre „*Contemporanul*” în N^o de la 1 Septemvrie 1881 arată valoarea și însemnătatea acestei reviste:

„*Contemporanul*” ce apare în Iași sub redacțiunea „D-lor Nădejde, Speranță și Const. Mille, ar avea aerul „unui ziar socialist, totuși nu e așa; se ocupă cu popu-

„Iarizarea științei, conține studii științifice, nuvele, „poezii, etc, etc . . .

Mai jos criticul laudă poeziile colaboratorului nostru Mille, asemănându-le cu ale D-nei Ackerman, și citează fragmente din „*Indignarea*“ și din „*La plecarea mea*“; citează de asemenea în întregime „*Bedwinul rătăcit*“ al lui E. Giordano; arată meritul anecdotelor populare ale lui T. D. Speranță și zice că partea cea mai însemnată a revistei se compune din *criticile cărților didactice făcute în cunoștință de cauză* și citează din No. apărute până la data criticei: *Zoologia D-lui Naniuanu și Geografia D-lui Mărescu.*

În aceste trei luni din „Contemporanul“ au ieșit 6 broșuri; în totul 224 de pagine. În aceste trei luni iel a publicat trei studii științifice: „*Darwinismul,*“ „*Ce știm despre lume?*“ „*Spectroscopul și aplicațiunile sale;*“ trei nuvele: „*Zoie*“, „*Verișoara Lina*“ și „*Pruncucigașa*“; a nimicit o multime de cărți didactice monstruoase, ca acele ale D-lui *Naniuanu, Mărescu, Iuliano,* precum și partea științifică din „*Învățătorii Copiilor.*“ etc. a analizat însemnata operă a D-lui Drăgescu: *Maternologia* și a început din No. 6 o prescurtare a „*Educățiunii intelectuale, morale și fizice*“ a lui Her. Spencer, în sfârșit în rubrica *Monstruozități științifice și literare* a dat pe față patru plagiate: a D-lor V. C. Buțureanu, Vict. Pompilian, St. Gh. Virgoliei și N. Ch. Quinteșcu, acești doi din urmă profesori universitari; afară de acestea a mai publicat o colecțiune de poezii, dintre cari multe au fost bine primite de publicul cetitoriu.

No. 1, și 2 au fost de câte 2 coale și s'au tras 700 de exemplare, No. 3 a avut 2¹/₂ coli; No. 4, 5, 6 au fost tipărite în câte 1000 de exemplare și la acest No. ne vedem siliți a scoate 2000 și a ne gândi la o a doua ediție a numerelor de la început.

Toate aceste fapte, pe cari anume le-am descoperit cetitorilor noștri dovedesc, că „Contemporanul“ a co-

respuns unei nevoi simțite în lumea noastră științifică și literară.

Din partea noastră, nu vom cruța nimic pentru a îmbunătăți pe cât vom putea revista în toate privințele și făgăduim încă o dată că vom fi fără de milă în contra șarlatanilor științifici, vom demasca reul ori unde îl vom găsi și nici o considerație nu ne va opri de la aceasta.

Siguri că publicul inteligent, cărui ne adresăm, va urmări a ne susține în tot chipul, singura teamă ce avem este că nu am lovit de ajuns reul. Mai avem mult de făcut, portofoliul nostru e plin de „*corpurile delictive*” ale învățaților noștri, trecutul înse poate garanta pentru viitoriu.

Deviza noastră e „*Luptă în contra reului*”.

Redacțiunea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CE ȘTIM DESPRE LUME ?

[*urmare*].

Am spus în numărul trecut cum s'aŭ arătat cele întâiu ființi viețuitoare pe pământ și cum că din monerele de la început s'aŭ dezvoltat și plantele și animalele, am urmărit șirul arătării celor 7 tipuri de animale și am arătat înrudirea lor între dînsele. Acuma trebuie să facem același lucru pentru plante :

În tot timpul perioadei primitive, precum în și o parte a perioadei paleozoice nu ieraŭ pe pământ de cât plante *criptogame* sau fără semință. Cele mai vechi *criptogame* ieraŭ constituite numai din celule, apoi mai târziu se dezvoltară din acestea *criptogamele vasculare*.

Dintre plantele fanerogame sau cu semință cele mai vechi sînt *gimnospermele*, acestea se arată din perioada paleozoică și sînt singurele fanerogame până la începutul perioadei mesozoice, cînd apar mai întâiu mo-

nocotiledoanele apoi dicotiledoanele. Aceste din urmă ni se arată cu toate formele cele mai însemnate, încă din epoca cretacee, cea de pe urmă din epocile în cari au împărțit geologii perioda mesozoică.

Deși în lumea științifică e un fapt primit de toți, că gimnospermele formează ca o formă mijlocitoare între tipul criptogamelor și al fanerogamelor mai superioare (angiosperme, adică cu semințele închise în ovariu); totuși fiind că mulți au încă deprinderea de a pune gimnospermele între dicotiledoane, de aceea mai amintesc și aici că iese mare greșală aceasta. Cine vroește probe îndestulătoare n'are de cît să se adreseze la cartea lui Sachs intitulată în traducțiunea franceză: *Traité de Botanique conforme à l'État présent de la science*. par. I. Sachs.—Paris Librairie F. Savy. 1874.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Înaintea de a merge mai departe cred trebuitoriū a arată cum s'aū făcut schimbările cele mari, observate pe pămînt; cum s'aū rîdicat munții, cum s'aū schimbat locurile pe unde ieraū mări în uscături și dimpotrivă uscăturile în funduri de mări, etc

Multă vreme au fost împiedecați oamenii de a-și putea face idei lămurite despre începutul pămîntului, ba chiar despre chipul cum s'aū făcut toate schimbările în lumea viețuitoare și în cea neorganică, din pricină că niște tradițiuni neîntemeiate îi făcea să creadă că pămîntul e numai de 6000 sau 7000 de ani. Oamenii, degrabă s'ar fi mîntuit de această credință deșartă, dacă puterea bisericeii nu ar fi amenințat cu foc și închisoare pe toți acei cari nu mai vroiau să creadă cele spuse în Biblie. Creștinismul sub forma, care i s'a impus de împrejurări a fost dușmanul cel mai neîmpăcat al culturii; nici un adevăr n'a putut ieși la iveală fără să fie prigonit.

Au trebuit discuții lungi pîn ce s'au convins na-

turaliștii că scoicile și alte fosile sînt remășiți din ființi cari au trăit odinioară și că, prin urmare, lumea organică de acuma a fost precedată de un număr nemăsurat de lumii, cari cu cîtsă îndepărtează de noi în întunecimea timpului trecut cu atîta sînt mai ciudate și mai deosebite de această de acum, pînă ce însfirșit știința ne dovedî fără îndoială cum a luat început cea întăiū materie viețuitoare, *protistele*, etc.

Au trebuit discuții și lupte înverșunate pentru a dovedî că păturile feliurite, din cari se vede constituită coaja pămîntului, nu s'au făcut în urma potopului lui Noe; au trebuit multe lupte și cercetări pînă ce s'ajuns la idea nouă că toate păturile s'au format întocmai cum se formează altele și acuma, că mersul schimbărilor a fost liniștit și prin urmare schimbări violente au avut numai însemnătate locală.

Înnainte se încumetau geologii a-și închipui istoria schimbărilor suferite de pămînt, fără să cerceteze cu mare luare aminte schimbările și fenomenele geologice ce se petrec sub ochii noștri. Lyell, geolog englez, iese acela care a făcut să triumfe *teoria*, așa numită a *cauzelor actuale* și acuma numai în Franța se maigăsesc geologi, cari țin înnainte și cred în teoria cataclismelor, nimicitoare a tuturor ființilor vii, etc. . . .

Astăzi așa de departe au ajuns cercetările asupra chipului cum se așază păturile în fundurile apelor, etc în cît un geolog îți poate spune, cutare pîeatră, sau cutare pătură în ce condițiuni a fost formată, dacă în mare sau în apă dulce, dacă lîngă malul mării sau la adîncime; ce climă domnea în acea mare, etc, . . . Cu acest chip ne putem face o idee cu totul limpede de chipul cum ieraū întrecut așezate mările și uscaturile și de agenții ce lucrau asupra lor.

Pentru a da o idee despre nemăsurata lungime de timp ce a trecut de la arătarea vieței pe pămînt, putem numai cugeta cît de greu se formează păturile de cridă în regiunile oceanului pacific, unde se fac acuma și

unde într'un secol de abiea se depune o păturice simțită. Cu toate acestea pătură de cridă de sute de metri de groase se află în multe locuri și luînd samă la ființele îngropate într'însele ne încredințăm că lucrurile s'au petrecut în liniște și prin urmare păturile au cerut milioane de ani pentru a se formă în fundul mării; apoi milioane de ani au trebuit pentru ca păturile să iasă din mare și să se urce așa de sus, ca să formeze vîrfurile vre unui munte, spre exemplu.—Apoi să nu uităm că nu se află numai o pătură de cridă sau de calcar cridos; ci poate miî de pătură produse în deosebite timpuri și atunci ne vom încredința că nu e o glumă, cînd geologii vorbesc de bilioane de ani trecuți de la arătarea celor mai vechi ființi viețuitoare. Ori încotro te întorci găsești dovezi de timp nemăsurat pentru această bucată de vreme. N'avem pretenția de a da aice ceva complet, dar totuși vom mai aminti că, după teoriile cele nouă ale geologilor, munții pentru a se produce așa cum sînt și nu în același timp au cerut deasemenea bilioane de ani; schimbarea locului oceanelor, și anume de mai multe ori, schimbarea climelor, etc, încă cer timpuri, cari se măsură cu milioanele de ani.

După cercetările din urmă se pare trebuitoare și întemeiată presupunerea că soarele în perioadele mai vechi geologice ieră mult mai mare în volum de cît acuma. Așa se pare că se va explică cum de puteau trăi în perioadele trecute plante tropicale în regiunile polare și nu e vorba numai cît de căldură, ci mai mult de lumina așa de trebuitoare vegetalelor . . . prin urmare cît timp trebuie să fie de atunci de cînd soarele ieră mult mai mare de cît acuma cînd se știe cît de încetul poate să se recească acesta!!

Iată deci că pe lîngă spațiul nemărginit cu care ne deprind cercetările astronomice, trebuie numai cercetînd istoria, cum am zice, mai nouă a pămîntului să ne încredințăm de lungimea timpului. Ce să mai

zicem de lungimea timpului ce a trecut de la momentul, cînd tot sistemul planetar formă o singură nebuloasă? Ce să mai zicem despre momentul cînd există alt sistem planetar din care s'a făcut nebuloasa, din care s'a desvoltat acest de acuma? Luînd aceste cercetări în samă înțelegem și timpul nemărginit ca și spațiul,

Cu toate acestea lumea viețuitoare care locuiește pe pămînt nu va dură în veșnicie, e sigur că după cum a fost o vreme cînd pămîntul ieră în așa condițiuni încît nu putea fi vorba de viață pe dînsul, e sigur, zic, că de asemenea va veni o vreme cînd va fi cu neputință traiul ființelor viețuitoare. Această întîmplare poate avea loc chiar înainte de căderea pămîntului în soare; căci nimene nu se îndoește că după prefacerea pămîntului, poate în stare de gaze fierbinți, orî cel puțin în țanduri, nu va mai fi urmă de ființi organice pe dînsul sau într'insul. Dacă am voi să facem un roman am zice, ca J. Verne, că oamenii de cu timp vor părăsi pămîntul și se vor strămută pe altă planetă mai depărtată de soare.

Acuma înse vroesc să arăt alte primejdii cari amenință viața și cari vor putea să o nimicească, chiar înainte de căderea pămîntului în soare. Iată cîtevă dintr'însele:

Recirea soarelui. Cum că soarele se va reci nu mai încape îndoială, pămîntul a fost ca soarele și s'a recit și nu vedem nici un chip să scape de aceiași soartă și soarele. Prin urmare dacă presupunem că soarele nu va mai dă căldură, dacă apele vor îngheța peste tot pămîntul, dacă va domni o iernă veșnică și un întunerec adînc și ne întrerupt, ce ființi viețuitoare animale sau vegetale vor mai putea trăi pe pămînt?— De bună samă că lumea viețuitoare va pieri, dacă va fi scăpat de alte primejdii înainte de aceasta. Numai oamenii prin ajutorul științei vor putea încă locui pămîntul în locuinți anume făcute, luminate și încălzite prin mijloacele date de științele de pe atunci; oamenii

se vor putea hrăni prin ajutoriul chimiei, care va fi pe atunci destul de dezvoltată pentru a putea face din elemente substanțele hrănitoare; aerul și apa le vor putea de asemenea pregăti.

Bine înțeles, că toate aceste lucruri le vor face numai pe cât timp vor crede folositoriu de a trăi și nu vor găsi mai cu cale a se omori într'un chip sau în altul. Un lucru e sigur că oamenii nu vor fi așa de proști să aștepte să cadă în soare.—Dacă căderea în soare ar avea loc înaintea de stingerea acestuia, atunci încă am mai crede că oamenii vor putea părăsi pământul și merge pe alte planete mai depărtate; iar dacă nu, va fi fără de folos a merge aiurea.

Lipsa de apă. Apa de pe pământ neconținută străbate tot mai adânc și parte dintr'însa nu se mai întoarce înapoi. Luna nu mai are apă, de și e probabil că a avut în tinerețele sale; Mars, dacă trebuie să credem în cercetările lui Schiaparelli are acuma foarte puțină apă și se poate vedea pe dînsul urmele oceanurilor mai mari din vremile trecute. Prin urmare va veni vremea și pentru pământ de a fi lipsit de apă. Aceasta înseamnă moartea tuturor ființelor viețuitoare, chiar dacă soarele ar avea încă bilioane de ani de viață. Numai oamenii vor putea să-și capete apa trebuitoare.

Lipsa de aer. Cu timpul și aerul va trebui să fie sorbit de pământ și să lipsască și de la noi atmosfera, cum lipsește de pe lună. Această înșamnă de asemenea moartea ființelor viețuitoare și tot numai oamenii vor putea prin știință să lupte și contra acestei lipse.

Întâlnirea cu cometele. De și de atâtea bilioane de ani de cînd există pământul se pare că nu a fost nici o dată nimicită viața de pe pământ și că toate ființele viețuitoare actuale sînt urmașii celor mai vechi monere trăitoare în timpurile numite primitive; totuși am putea să ne punem întrebarea dacă nu cumva cele mai vechi ființe cunoscute nu sînt

numai începătorii acestei perioade de dezvoltare cunoscute de noi. În adevăr dacă acum s'ar întâlni cu noi o cometă foarte fierbinte și ar putea să omoare tot ce iese viu pe suprafața pământului, ba chiar să topească din nou pământul la o adâncime oare care coaja pământului încât să nu mai lase nici o urmă din păturile geologice, dacă ar prefăce oceanurile din nou în gaze, etc, oare prin aceasta nu s'ar începe, ca din nou, dezvoltarea vieții pe pământ? De sigur, că da. Fenomenele descrise în numărul 6 s'ar repeta din nou și materia protoplasmică ar începe iarăși peste un timp a se face în marea din nou formată; iarăși s'ar arăta ființe viețuitoare inferioare (protiste) și încet încet o nouă lume organică s'ar produce și poate ar ajunge din nou să se arăte și oameni și civilizație omenească, etc.

Pentru ce înse n'ar fi existat încă o dată sau de mai multe ori asemenea schimbări pe pământ? — Ar zice cine va că cometele nu sînt destul de mari ca să producă o asemenea schimbare, înse cine ne garantează că nu va atrage soarele în sfera sa vre una destul de mare pentru a face turburare?

În scurt întâlnirea cu cometele e cu puțință și poate după cazuri să fie foarte vătămătoare pentru oamenii de pe pământ. De sigur că nu comete sau cometele ce se apropie anul acesta vor face asemenea turburare, astfel ar fi spus de multastronomii că se vor întâlni cu noi.

Toate aceste cauze arătate precum și altele pot aduce pierirea lumii viețuitoare și trebuie să ne convinsem de ideea, că după cum pământul a avut început, de asemenea va avea și sfîrșit și că de asemenea se va întâmpla și cu sistemul planetar. Știm negreșit că după stricarea sistemului planetar altul se va face în locul cel vechiu și că prin urmare veșnică schimbare a materiei nu va înceta.

I. Nădejde.

(Va urma).

ȚIGANUL ÎMPĂRAT.

Anecdotă populară.

Un țigan călare-odată și în spate cu-o căldare,
Mergea țănoș dînd din mină și din gură vorbind tare :
„Uite zeu! Nu-mi șede bine?! . Nalt, chipos și înzelat,
„Cu cal alb ca sfîntul Gheorghe... Zeu că-s bun și de'mpărat!
„Ș'apoi zeu nu face șagă, că nu-î lucru de mîerat,
„C'a spus mama, c'a zis tata că buniceul m'a urat
„Ca s'ajung puternic, mare și cu stare și vestit
„De la resărit să meargă vestea pîn la asfîntit...
„Ce-ași mai rîde zeu atuncea !. Ba, nu rîd, nu... Ce zic teu?...
„Împăratul ca să rîdă nu prea vine!.. Șede reu ;
„Dar posomorît mai bine, cu sprincenele'ncrețite
„Ș'împrejur armași cu săbii și cu sulii ascuțite,
„Ca să șed ar fi mai bine? Nu, nu merge nici așa ;
„Căci s'ar teme toți de mine...ar fugi și m'ar lăsa...
„Vra să zică nu-î de samă nici cu chef, nici supărat,
„Zeu e grea, cînd cauți bine, sarcina de împărat!..
„Dară țara cînd te cere, să voești, să nu voești,
„N'ai ce face de nevoie, ești silit să'împărătești.
Deci vorbind țiganul singur de prin codru 'l auzi
Un văcariu și'n fuga mare înaintea lui ieși,
„— Luminare împărate! Fă-ți pomană, miluește
„Pe sărmanul orb ce lumea și lumina nu zărește.“
—, Na!.. Gîndi atunci țiganul. Uite cum s'a nemerit
„De-am gicit atuncea tocmai, cînd și timpul a venit...
„Haide'ntr'un ceas bun, cu bine! De-ar da sfîntul să trăese,
„Să mă bîcîr de mărirea ce'n curînd am se primesc.
„Dacă chiar și orbul vede că teu sînt un împărat
„Nu mai iese indoială că nu-î lucru adevărat.
—Dar ce spui tu? ..

— Împărate fă-ți pomană...

—Dar cum știi

„Că sînt împărat acuma? Cine iești, de unde vii?
—Sînt un orb, și'un biet călugăr ca să văd m'a învățat
„Să mă șterg la ochi cu plete de-ale vr'unui împărat,
„Împărat iești, căci știu bine c'asă sunet, hălăgie
„Nu mai poate nicăiurea de cît la 'mpărați să fie...
Apoi orbul vine aproape și cu'ncetul pipăind
Ii luă cumina părul și de ochi apropiînd :
„—Uite! zise, se cunoaște că e păr împărătesc.
„Căci abea de ochi s'atinse și acuma chiar zăresc....

—Valeu!.. Dară mai cu'ncetul. Nu prea trage așa tare!
—Așa!..Fă-te că nu-ți pasă; doar nu-i lucru așa mare.
—Valeu!

—„Ce-i? .

„ — Incet! mă doare!.....

—Ian ascultă, nu fă gură!

— Auleu!.. A! A! Mai la...să...Fă-ți pomană și te'ndură..

—Taci țigane! Oriți-i voia să te scap dintre cei vii?

—Ba mă rog, prea luminate.. am o casă de copii....

—Nu știi tu că împăratul la supuși ori-ce ar dori

Ca să fie 'mpărat mare, trebuie a-le 'mplini?

—Dar ieșu nu sînt așa mare...

Ș'apoi! Iești mai mititel ...

—Ba ieu sînt un țigan numai. Nu sînt împărat de fel.

Valeu! Nu da! Nu mă bate: Bat'o focu'mparăție!..

—Taci! Nu mă'nțelegi odată? Vrai să-mi faci în ciudă mie

Pentru ce te-apuci acuma să zici că'mpărat nu ești?..

Vrai la ochi să nu mă vindec?.. dar cu cine te trezești?

—Valeu!.. Iartă!.. Nu știusem; dară iată-s împărat!..

—A!.. Așa!.. Dar dinăoarea aveai gust de înșelat?!

—Astfelii zise și se sterse ș'apoi nu știu ce a făcut;

Căci țiganul mai pe urmă să fi fost, să-l fi văzut

Cum pe jos fugea...la fugă, nici piciorul nu-i zărea!

Cu un cap sbîrlit și mare, încet nici nu-l cunoșteai.

Alerga și'n fuga mare alergînd tot, cată'n urmă

Gifle de osteneală, dar de fugă nu mai curmă...

Alergînd, din urmă-ajunse pe un om care mergea

Liniștit în a sa cale, la iel nici că se gîndea.

Și de-odată 'ncepe vorba ca și cum l'ar fi'ntrebat:

Și fugind așa-i grăește, cu un glas cam înecat;

„Mergi cu bine

Măi romine.

Dară cată ține minte

Că la podul din'nainte

Este o hărămină oarbă. Nu știu oarbă-i ori se face!

Dar pe ochii miei mă crede că de cap amarnic trage....

Și te'nnață, te mărește

Până ce te chicuește.

Azi m'a întilnit

Și m'a tot mărit

Pân m'a chicuit....

De bătut mi-a dat

Ș'ncă mi-a luat:
Nouă lei — *gloaba*,
Alba degeaba;

Iar căldarea cea barcace.
Numai ca să facem pace.

Și-mi mai trimise și pe gicite
Dintr'o svirlită două lovite . .

Și la cap și'n spate-odată
Lovi ghioaga blăstemată...

De-î vedea că te mărește
Orî fugi, orî te chicuește.

Apoi stă și pe la spate după ce s'a căutat

Zise: „Azi cu fuga numai scapi să nu fii împărat....”

Iaca zeu! De aceea-î bine să fii iute la picioare;

Căci nu-î vorbă că te bate, da-î pricina că te doare.....”

T. D. Speranță.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Spectroscopul și aplicațiunile sale la astronomie.

(urmare și fine).

Iată ce zice Dl. Guillemin în cartea sa intitulată „Soarete“:
„Pe de o parte observațiunea probează că petele sînt niște des-
chideri ale fotosferei, pe cînd Dl. Kirchhoff, reluînd înțuia pre-
supunere a lui Galileu, le consideră ca niște nouri atrinși în at-
mosfera Soarelui; pe de altă parte analiza polariscopică nearată,
după Arago, că fotosfera este un gaz incandescent, pe cînd analiza
spectrală a fizicilor Germani ar probă că iea nu poate fi de cît
un solid sau un lichid de asemenea în stare de incandescență.—
Se află deci o opozițiune care a repus în cestiune, în chipul cel
mai absolut, tot ceea ce privește constituțiunea fizică a Soarelui.“*)

*) . Dacă Dl. Nanianu ar avea cunoștință despre aceste lucruri, nu ne ar scoate, cu atît emfaz, înainte pe Arago ca cel mai tare scut pen-
tru nezaeitățile cu care a încărcat Cosmografia ca și alte cărți
publicate de D-sa! Arago a fost un om mare, dar nu urmează că
toate presupunerile sale sînt sfînte.

Am văzut în urmă că Kirchhoff, generalizînd prea tare experiențele sale, admite Soarele ca fiind compus dintr'o materie solidă sau ligidă incandescentă, formînd partea luminătoare încunjurată de o pătură gazoasă care prin absorbire produce dungile întunecate ale spectrului. — Petele solare după Kirchhoff, sînt un feliu de nouri produși în pătura gazoasă solară prin reciri provenite din cauze necunoscute.

Teoria veche a lui *Arago*, *Herschel*, *Wilson*, după care Soarele ar fi compus dintr'un simbur solid și rece, încunjurat de o pătură luminoasă, conține după Kirchhoff o imposibilitate fizică, anume: Cum s'ar putea explica faptul că păturile esteriore fiind foarte fierbinți și de atitea milioane de ani stînd în apropiere de simbur, să nu-l fi încălzit și pe dînsul?

Cercetările științifice din timpul de față, au dovedit, că și teoria propusă de Kirchhoff, suferă obiecțiuni tot atît de însemnate ca și cea veche. În adevăr, Kirchhoff admite că petele sînt niște nouri formați în partea neluminoasă, prin urmare mai sus de cît partea luminoasă, înse observațiuni numeroase au dovedit în mod neluodolnic, că petele sînt niște *săpături* în partea luminoasă, adevă mai jos de cît iewa; apoi experiența lui *Arago*, care dovedește că pătura luminoasă a Soarelui iewe gazoasă, nu s'a dovedit de nime că ar fi greșită, ci din contra a fost confir mate. — Iată deci două obiecțiuni (pe lingă altele în privința rotațiunei Soarelui dedusă după acele mai depărtate etc.) destul de însemnate pentru a ne arătă că și această teorie iewe greșită.

Faye, un astronom francez, ținînd samă de greșelele ce s'au făcut în teoriile propuse pentru a se explica constituțiunea fizică a Soarelui și luînd din fie care ceea ce iewe adevărat, a propus, o nouă teorie, care modificată de *Faye* în unile privinți în urma unor obiecțiuni făcute de Kirchhoff, iewe de sigur, dacă nu perfectă, dar cea mai aproape de adevăr. — Iată în rezumat teoria lui *Faye*:

Mai întăit din vechele teorii, *Faye* admite: În privința petelor se pronunță pentru teoria lui *Wilson*, adevă admite că sînt niște acufundături în partea luminoasă; din cele zise de Kirchhoff admite că iewe imposibil ca centrul Soarelui să fie rece; iar de, la *Arago* admite că experiența făcută în privința părței luminoase, iewe adevărată.

Mai departe *Faye* se deosebește cu totul de *Arago* și Kirchhoff — Iată cum susține că iewe Soarele:

Centrul iewe gazos și la o temperatură așa de înaltă, în cît nici o combinațiune chimică nu poate avea loc, adevă în centrul Soarelui nu s'ar află de cît atomi imprăstieți, fără să

formeze vre un corp anumit. — Peste acest simbură gazos și foarte fierbinte se află de jur împrejur o pătură gazoasă mai puțin fierbinte de cât simburele; peste această pătură vine o altă pătură gazoasă, mai fierbinte de cât pătura mijlocie, înse mai puțin fierbinte de cât simburele *). — Această a treia pătură iese luminoasă din următoarea cauză: deosebirea de temperatură între centru și suprafață, dă naștere la niște curenți suitori și scoboritori; curenții suitori formați din atomi disociați, ajungând la pătura a treia, dau peste oxigen (căci oxigenul fiind dintre gazurile ușoare, se ridică mai de asupra) și temperatura ne fiind așa de înaltă ca în centru se pot forma unele combinațiuni, cari constituie niște corpușoare, foarte mici solide sau licide incandescente, respndite în lăuntru masei gazoase; aceste corpuri devenind prea grele, cad din nou în centru, unde iese și se disociază; alți curenți se suie din nou și așa neconținut se petrec aceleași lucruri. — Prin formarea combinațiunilor incandescente, esplică Faye lumina solară, precum și întreținerea căldurii aproape neschimbată de milioane de ani **.) — În locurile unde predomină curenții suitori, se întreprune pătura luminoasă și se vede cea mijlocie mai întunecoasă; în acest chip esplică Faye formarea petelor. Granulațiunile ce se observă la suprafața Soarelui se esplică prin ceea că corpușoarele incandescente nu formează o materie continuă ci constituie grămezi mici despărțite prin materia gazoasă mai puțin luminoasă.

Afară de acestea, o mulțime de lucruri neexplicabile în teoriile vechi, se esplică foarte bine în teoria propusă de Faye.

De o cam dată s'ar părea imposibil ca un corp așa de mare, și cu forma așa de regulată, cum iese Soarele, să fie cu totul gazos; înse legile mecanice în privința figurei corpurilor cerești a căroră molecule sînt supuse legilor atracțiunei și se învîrtesc uniform împrejurul unei axe de rotațiune sînt independente de starea corpului, ba încă se presupune starea primitivă *fluidă*, adică lcidă sau gazoasă.

O altă obiecțiune ce s'ar părea că se poate face în contra acestei teorii, iese următoarea: Soarele conținnd o cantitate colosală de materie apăsarea ce fac păturile una asupra alteia trebuie să fie foarte mare; deci păturile de la centru, ayînd de asupra lor un număr foarte mare de pături, trebuie să fie foarte dese din cauza apăsării celei mari; înse densitatea mijlocie a Soarelui, fiind cu o treime mai mare de cât a apei, adică cu den-

*) Diferitele considerațiuni din *Termodinamică*, dovedesc posibilitatea acestui fenomen curios la prima vedere.

**.) În adevăr simburele are o cantitate colosală de căldură, așa în cât curenții suitori au de unde aduce neconținut căldură la suprafață, în timpul formării combinațiunilor.

sitatea ce observăm pe pământ la solide ; prin urmare s'ar părea că urmează că simburile să fie solid iar nu gazos.—Acest raționament însă iese greșit prin aceea că se presupun gazurile în condițiunile în care se află pe pământ : pe cînd în Soare de și iese o apăsare foarte mare, iese însă și o căldură colosală, care împiedcă pe gazuri de a trece în starea solidă pe atita pe cît le ajută apăsarea.—Esperiențele lui *Cagniard Latour* dovedesc că un gaz apăsat foarte tare, poate ajunge la o densitate foarte mare, dacă și temperatura la care se află iese foarte mare.

Iată dar cum prin analiza spectrală și prin alte esperienți s'a ajuns a se stabili lucruri cari la prima vedere se păreau niște visuri nerealizabile! *

Unii fizicii esplică formarea petelor nu prin curenții suitorii, ci prin recirea produsă de acei scoboritori.

Am văzut mai în urmă că tot prin analiza spectrală, s'a ajuns a se dovedi că împrejurul Soarelui, formînd pătura cea mai din afară, se află o atmosferă compusă mai ales din hidrogen, de o grosime mijlocie cam de 8 mii de kilometri.—Dungile caracteristice ale hidrogenului, variază în mărime și pozițiune întimpul unei observațiuni chiar; din aceste variațiuni se deduc schimbările ce suferă această pătură la suprafața Soarelui, schimbări care sînt furtuni așa de violente, în cît de pe furtunile ce se petrec pe pământ, nici nu ne putem face idee.

Analiza spectrală aplicată la stele, a dat rezultate foarte importante, făcîndu-ne în stare să cunoaștem în parte compozițiunea chimică și constituțiunea lor fizică.—În privința constituțiunei fizice s'a stabilit că iese în general ca a Soarelui; iar în privința compozițiunei chimice s'a văzut, după dungile ce prezintă spectrele, că în unele stele predomină cîteva corpuri oare cari, iar în altele predomină alte corpuri.

Tot prin analiza spectrală s'a dovedit că atmosferele unor planete conțin aburi de apă.—(Dl. *Janssen* a dedus din esperiențele sale, că Marte și Saturn au aburi de apă în atmosfere).—Iată cum se poate dovedi aceasta :

S'a observat că dimineața și sara, cînd razele Soarelui străbăteau mai mult prin atmosferă, se prezentați niște dungii întuncate nouă; deci iese natural de presupus că acele dungii iese produse prin absorbirea ce făcea vre unul din elementele aeru-

*) Rog pe Dl. Nănanu să citească argumentele în favoarea teoriei lui Faye și acele în defavoarea celei a lui Arago.—Poate că atunci va admite dreptul de științenie și pentru *inovățiunea* lui Faye și nu va mai strigă *sacilegiu*, cînd va auzi că un *T. U.* susține că Soarele iese găzos peste tot!

lui.—Observându-se aceste dungă pe vârful unui munte, s'a văzut că sînt mai slabe de cît pe un șes ; apoi același fizic, Dl. Janssen, observînd spectrul produs de un foc de lemne a constatat existența dungilor presupuse că ar fi provenit din absorbirea aerului ; decî nu mai rămîne nici o îndoială în privința originii acestor dungă numite *telurice* (pămîntești).—Diferite experienți făcute asupra absorbirii ce cauzază aburii de apă, au dovedit că ieși sînt elementul din aer, care cauzază dungile telurice.—Decî observîndu-se lumina planetelor, de pe vârful unor munți înalți pentru ca să fie posibilă eliminarea liniilor telurice, s'a văzut (pentru Marte și Saturn) că există dungile ce provin din absorbirea aburilor de apă.—Așa dar atmosferele acestor planete conținînd aburii de apă, trebuie să fie apă formînd oceanuri, mării, etc. pe suprafața planetelor ; de asemenea originea și existența unor ființi organizate tere este posibilă.

Pe lângă acestea analiza spectrală ne dă mijlocul de a constata mișcarea stelelor, senzul mișcării și poate va ajunge a ni arăta și reperiunea *).

Pentru a arăta anume cum se ajunge la aceste rezultate, ar trebui să intru în prea multe detalii, ceea ce ar lungi prea mult această descriere pe care mi-am propus să o fac foarte înscurt.—Poate cu altă ocazie voi reveni, University Library Cluj

Ce rezultate mai mărețe se puteau aștepta de la o descoperire puțin importantă la început ? Oamenii au ajuns cu îndrăzneală până ca să cerceteze și starea internă, să pătrundă în secretele superbului Soare, analizînd de unde-i vine lumina și căldura, nemulțămîndu-se numai de ale primii ! Au avut îndrăzneală de a se atinge de stele, a cărora istorie a fost un secret atîtea milioane de veacuri !! Dacă ar mai trăi Horațiu, ce odă plină de indignare ar mai scrie în contra neamului lui Iapet, care cutează să întreprindă toate !**)

G. G. Nădejde.

*) Analiza spectrală s'a aplicat și la studiul cometelor și s'a aflat, după spectrul ce-l produc, că sînt gazoase peste tot, iar în lăuntrul materiei gazoase, plutesc corpușoare foarte mici solide.—Tot prin analiza spectrală s'a distins nebuloasele rezolubele de cele nerezoluhile, dovedindu-se că aceste din urmă sînt constituite dintr'o materie gazoasă.

**). Am uitat că Dl. Naniann și a luat rolul de a apăra sanctuarele științelor, strigînd cu furie în contra *inovatorilor*, carii nu vrau să creadă ceea ce susțin acei carii n'au știut mai nimic din lucrurile vechi și chiar nimic din cele nouă !

PLECAREA

Nu; zădarnice sînt toate!... Voiu urmă calea 'nainte
Și pribeag prin țeri streine glasul mieu va amuți,
Voiu fi mut ca desperarea ce cuprinde slaba-mi minte,
Voiu fi mut ca ținterimul, țara recelor morminte.
Căci zădarnic cu-al mieu plinset pe voi toți v'ași asurzi

S'a sîrșit veleatul! Trebuî apăsînd orî ce suflare,
Să-mi îeau cîrjă oțelită ca drumetii din poveste,
Tari opince de aramă să-mi pun astă-zi în picioare,
A mea inimă cernită să v'o dau spre 'nbălsămare;
Căci din mine de-altă dată, numai umbra dacă ăeste!

Cîte las în urmă, cîte!... spre-a mă duce'n pribegie!...
Amintiri atît de scumpe, două groape părintești,
Viața mea ce ăeste ună cu a gingașei Marie,
Traiul mieu trecut în sbucium, uragan de vijelie
Și tovarii de luptă, cîmpul țerei romănești!...

Tot ce-a fost a mea viață: Zingăneala luptei crunte
Viața-mi fără de odihnă, vai! amorul mieu nebum,
Idealuri mari și 'nalte ca și-un vîrf înalt de munte,
Tot ce se frămîntă astăzi sub a mea galbănă frunte
Totul las spre a urmă calea unui greu și lung surgun!

Mîni un altu-mi va luă locul în lung șirul bătalier,
Mîni cu toți al mieu nume l'or uită; de sigur mîni
Mă vor crede mort dușmanii și cu tina calomniei
Vor mînji bietul mieu nume plin de flacăra urgiei
Și pe stradă aruncindu-l îl vor da pradă la cîni!...

Draga mea Marie mine mă va da uitărei, poate,
Căci ce vrați, așa e lumea, și a lumii ăeste rea!...
Vai! amorul de aici a sburat, amiez departe
Vai! credința și iubirea au ajuns vorbe deșarte;
De aceea nu mai plînge în zădar, inima mea!...

Și din toate ce-mi rămîne?... Ce prieten însoțește
Pașii miei pe alte țermuri, vesel, fără tremură?
Este cinele Mariei care azi îl dăruiește,
Spre a fi drept amintire celui care o iubește
Și pe care îea desigur, mine chiar îl va uită.

Haide dar unic tovariş într'o lume depărtată
Unde sigur nu ne aşteaptă flori şi traiu mai fericit
Ieţi cu tine împărţi-voiū pînea mea în plîns-scăldată
De-oiū muri tu mă vei plînge pe-a mea groapă-'nstrăinată
Ieţi la moartea ta jeli-voiū un amic nepreţuit!...

Şi cînd iarăşi ne-om întoarce pe a patriei hotare
De prietenî şi de rude fi-voiū oare cunoscut?
In memoria Mariei numai tu vei fi în stare
Să readuci tristul mieū nume plin de colb şi de uitare
Numai tu vei putea, numai, să'nvîi sufletul ieî mut!

Haide dar tot înainte, dac'aşă a fost să fie;
Ochiî noştriî înse'n urmă, să nu 'ntoarcem nici de cum!
Căci miî frică ca curajul azi să nu mă mai susţie
Să las totul la o vorbă la scump numele, Marie:
Şi cu crieriî în flacări să-mî opresc lungul mieū drum!

Nu, zădarnice sînt toate! Voiū urmă calea 'na inte
Şi pribeag prin ţeri străine glasul mieū va amuţi
Voiū fi mut ca desperarea ce cuprinde slaba-mî minte
Voiū fi mut ca şinterimul, ţara recelor morminte
Căci zadarnic cu-al mieū plînsset pe voi toţi v'aşî asurzi.

Const. Mille.

24 Sept. 1881.

GEOGRAFIEA D-LUI GORJAN

(urmare şi fine).

Dacă Dl. Gorjan pune, la începutul Geografiei D-sale, o pagină în care se află cite-va cuvinte întrerupte prin puncte şi dacă în notă spune ce să pule profesorul în acele locuri nescrise, crede oare D-sa că prin aceasta s'a achitat de datoria ce şi-a impus; de a *face un curs elementar, intuitiv* deosebit de vechea metodă, care constă în învăţarea unui nămol de cuvinte neînţelese, pentru un scop de asemenea neînţeles?—Uşor ar fi şi încă mult mai uşor ca numai să punem pe copertă: *Elemente de . . . prelucrate după metoda nouă intuitivă* etc. etc. iar în lăuntru să fie aceleaşi lucruri ca şi în trecut! Ori cine deschizînd Geografia

D-lui Gorjan, ultima ediție, se va convinge că nimic nu fiede modificat în privința metodei, numai cât atita poate va găsi: mai multe greșeli de ortografie și de stil! Nici o îngrijire nu-și a dat Dl. Gorjan, ca să facă posibilă înțelegerea unei cărți, care este menită pentru începători!—Nici o idee despre forma generală a continentelor, despre distribuirea înălțimilor și a șesurilor, nici o încercare pentru a face pe elevi să înțeleagă cum se produc cursurile de apă și ce importanță au, văile, munții, podișurile, etc. nimic de cit o înșirare sacă de nume fără nici o altă legătură de cit că elevul se deprinde a legă mecanic cuvintele: *munții și Alpi, fluciul și Dunărea*, etc. absolut fără nici o altă idee! În loc de a insista mai mult asupra lucrurilor principale, silindu-se a introduce ideile ce trebuie să cîștige cine-va prin studiul Geografiei, adecă în loc de a ne face să cunoaștem pămîntul, cit de în scurt dar înțeles, lăsînd numelor o importanță cu totul de altă natură, Dl. Gorjan din contra crede că scopul învățătorei Geografiei fiede introducerea a cit se va putea mai multor *nume și numere*, în mințile fragede ale copiilor!—Poate unii dau o mică importanță greșelei de a introduce în mințile copiilor idei neînțelese și de a-i sili să memorizeze peste puterea lor. Lucrul înse nu este așa! Ori cine a cetit ceva în privința dezvoltării ideilor, ori cine are cunoștința despre scrierile nouă în această privință, se înspăimîntă de efectele desastroase ale metodei, ruginite de a introduce idei neînțelese sau de a sili prea tare, memoria!

Geografia D-lui Gorjan îmi face efectul unei *table de materie* de la o Geografie mai pe larg; prin urmare am putea zice, cel mult, că ar putea folosi unui om, care ar ști dejă Geografia, ca să poată găsi mai în grabă numele vre unui loc ce ar fi uitat!

Apoi și aceea ce pune Dl. Gorjan în definițiile D-sale, pune în așa chip ca să fie cit se poate mai greu de înțeles! Iată cite-va probe:

„*Fluciul* este un curs de apă care primește în sine mai multe riuri și care se varsă în mare“.

„*Riu* sau *Gîrlă*, este un curs de apă mică format din mai multe pîrae și care se varsă într'unu fluciul sau într'unu alt riu sau chiar în mare“.

„*Pîrău* se numesce etc.

Vra se zică Dl. Gorjan ne spune că fluciul primește în sine riuri și încă nu știm ce-î aceia *riu*; ne spune ce fiede riul, dar nu știm ce fiede pîrăul și așa mai departe! Vroesțe să ne facă să căpătăm *cunoștinți prin lucruri necunoscute!* Mare minune ar mai fi și aceasta!—Care să fie cauza că Dl. Gorjan nu merge de la cunoscut la necunoscut?!

Mai departe D-sa zice: „Vale, se numește o albie de pământ „care de amîndouă părțile ei se înalță maluri său dealuri.“— Ce va fi vroit să spuie Dl. Gorjan nu putem ști, dar ceia ce vedem nu-i de cit o frază încurcată cum obișnuese a spune unii elevi cu mințile încălcite prin multă învățare de *buche!*—„Valea iese o albie de pământ“! Cum adevă o *cocată* (cum se zice pe la noi) a vroit Dl. Gorjan să se înțeleagă său a confundat valea cu *albiea* unui rîu?! Apoi ce însemnează cuvintele: „Care de amîndouă „părțile ei se înalță maluri său dealuri.“? Ieș unul renunț de a comenta această frază!

Aiurea Dl. Gorjan zice: „Omenirea este suma tutuler óme- „nilor după suprafața pămîntului, împrăștiți în diferite origini după „clima pămîntului, modul de viețuire și după alte raporturi“.— Nu știam că origina oamenilor e după clima pămîntului și după modul de viețuire! Cel mult ce putem acorda Dl. Gorjan, ar fi să admitem că influențază clima asupra caracterului oamenilor, foarte încet se înțelege; dar să ica ca punct de plecare a unei diviziuni în *origini*, clima și modul de vețuire, nu putem înțelege ce va fi însemnînd și aceasta?!—Despre diviziunea în 3 rase, iarăși tăcem!

Ca exemple de corecție de stil, putem cită:

Vorbînd despre Elveția Dl. Gorjan zice, „Pămîntul produce pășuni bune și brînzeturi renumite“! Pămîntul produce brînză! Halal de Elvețieni, nu mai aũ nevoie de oi și de vaci!—La Olanda zice de asemenea: „Pămîntul produce pășuni bune, brînzeturi, unt“ Olandejii sînt mai fericiți, căci pămîntul lor produce și unt! Ver fi esportînd și în Elveția!?!—Poate așa va fi gîndind Dl. Gorjan, Pămîntul produce iarbă, oile și vacile mîncă iarbă, dau lapte și din lapte se face brînză și unt, *ergo*: Pămîntul produce brînză și unt! Dar atunci putem zice că produce și carne, animale, oameni, autori și Geografi!! Păcat că nuse admite această limbă așa de sintetică!!

G. G. Nădejde.

A DOUA ÎNVIERE

Amici, cînd cruda moarte mă va rîpi din lume,
Și cînd în sarcofagiu, cadavru fără nume,

Mă veți vedea întins

Amicii miei, atunci nu cer nici lacrimi multe,

Nici cîntece funebre, ca lumea să le-asculte

Cu ochii storși de plîns.

Căci pentru ce ați plînge pătruși de întristare
Cînd știți cu siguranță că ori ce'nmormîntare,

Voi aj e de plăcere.

Voi înviea e sigur cu voi și voi cu mine

Amici, la revedere, să ne vedem cu bine

L'a doua înviere! .

Nu-mî puneți înse pietre ca lumea să se miere

Căci vreți fără zabavă l'a doua înviere

Cît de curînd să'naviî

Mă tem să nu mă'ncurce cerdacul groapei mele,

Coroanele sâpate prea multe și prea grele,

Absent mă tem să fiî.

De n'ași fi treaz atunce, amici, voi știți prea bine,

Că ieu ași plăti gloaba și atunce vai! de mine

Părintele *culare*

Cu dascal și diacon va da rușfert prescura,

Coliva și colacii, m'ași duce-atunci de-a dura

Cu dracii în căldare. . . .

Căci scumpii miei prieteni, trompeta de aramă

Ne vor chieamă atunce ca să ne dăm pe sama

Din iad și de la raiî

Voiî tremură, se zice, de frig sau de păcate. . . .

Va rog să-mî dați cu mine ceva căduț în spate

Mă tem de guturaiî!

Și dați-mî de pomană, basmale, testemele. . . .

Așa ordoană cartea religiunei mele;

Purtați-mî parastase

Plătiți exact la termen părintelui Ghenade

Rugîndu-l înc'odată, să fie cum se cade

In ceriî să nu m'apese. . . .

Dați undelemn de Nizza la sfintele bisereci,

Primit să fie darul;—cinstiților miei clerici

Le place mult salata.

Dați vin; acesta iese evlavie adîncă

Colive dați, pe care aice le mînîncă

Și-n ceriî promet respłata.

Și dacă voi de grijă fmi veți purtă de toate
Veți mulțumi calicii și-a preuților gloate,
Ce-mi sunt de mîngiere,
Vă voiți plăti și munca și banii cu dobîndă
Dar nu aice'n lume—puneți-vă de pîndă:
L'a doua înviere.

Al. C. Cuza.

LOR....

Admir haiducii cari îți iese la potică
Și pradă fără milă pe bieții călători.
Onoare lor!... căci dînsii nu tremură de frică
Privesc cu ochii moartea și-s veseli, zimbitori!..

Admir țiganul jacăș ce-ți fură o găină
S'o facă borș în ziua lăsatului de sec,
De-l prinzi, îți jură 'ndată: e drept carnea-i străină
Dar borșul, nu; să-mi stee în gît, și să mă'n nec!..

Admir pe cerșitoriul ce stă la pod și cere
Căci de-ți întinde mîna, a vrut-o D-zeu
E sdremțuros, e mizer și plînge în tăcere
Dar fruntea-i e senină: nu-i hoț, nici fariseu!..

Compilerii netrebnicî, pungași sinteți de frunte,
Dar fără bărbăție voi lumea desbrăcați...
Potlogăriți și fraze și virgule și puncte...
Cu penele străine voi mîndri v'arătați!..

Întocmai ca țiganul furați munca străină
Ș'in acru borș profaceți tot ce-i sublim, măreț;
Nu mistuiți nemica; sinteți, nu-s ieți de-vină
Ca niște dobitoace ce aū prea mult nutreț!.

Ca cerșitoriul palid din pungile străine
Cerșitoriți avutul cu care vă făliți
Și-apoi cu aroganță, ca cine știe, cine
Cu zdremțele cerșite voi falnici vă 'mvăliți!..

Plagiatori ilustrî! sărmanî sînteți la minte,
O știm; întindeți mîna dar nu potlogăriți,
Luați idei străine, dar nu furați cuvinte
Căci, zeî; îmi e rușine, obrazu-mî dogoriți!..

Dar mie mî-e rușine, și vouă nici vă pasă!..
Voi filosofi vă credeți, pe rînd vă tîmăiați!..
Și cînd mîna dreptăței, vă sguduie, v'apasă
La țîța bugetară sugînd vă mîngăiați!..

Și noi vîzînd că lenea și proasta plagiare
Dar toate cu diplome, te duc pe unde vrei,
N'avem de cit să mergem în urmă, pe cărare
Să fim și proști și leneși și trîndavi și mișei!..

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La lucru dar prietenî!.. gheșefturi excelente
Fac azi plagiatori, adepți ai trîndăviei.
Nebrebnicilor astă-zi, se dă *Bene-merenti*
Și capetelor sparte, *Corona Romăniei!*

A. C. Cuza.

Iași Septembrie 13. 1881.

Educația intelectuală, morală și fizică
după H. Spencer.

Mult mai numeroase sînt întrebunțările chemiei. Cîte industrii nu atîrnă de la cunoștințele chemiei. Chemia ne călăuzește la prepararea aramei, cositoriului, zincului, plumbului, argintului, fierului, etc. Fabricarea zaharului, fabricarea gazului, sopolului, șpirtului, pulberei de tun, sînt în parte operații chimice. Berariul, dacă nu poate cunoaște, cînd a încetat fierberea spirtoasă a berei și lasă să se urmeze înnainte o vede că se înnă-

crește și din pricina că nu a cunoscut chimia pierde mulți bani. Chiar agricultura are nevoie de chimie. Analiza substanțelor cari slujesc la îngrășarea pământului, întrebuintarea gipsului și a altor substanțe cari fixază amoniacul, etc, sînt binefaceri aduse de chimie. Dacă e vorba de chibrituri sau de desinfectarea canalelor, de fotografie, înțelegem că toa.e aceste industrii au nevoie de chimie, și pentru aceasta putem zice că chimia privește pe oricine se îndeletnicește, de a dreptul sau nu, cu industriile.

Astronomia s'ar părea o știință nefolositoare, cu toate acestea din astronomie s'ar născut navigarea care a făcut cu puțință nemăsuratul comerț din zilele noastre, comerț fără de care am fi lipsiți de cele mai trebuitoare lucruri, aduse din țeri depărtate.

Geologia, adică studiul păturilor din cari se alcătuește coaja pământului, încă aduce mari și nespuse foloase. În adevăr aflarea minelor de deosebit metale, a depozitelor de sare, a păcurei, cărbunilor de pământ, a pietrelor pentru zidit, atîrnă foarte mult de cunoștinți întemeiate pe știința geologică.

Ce să mai zicem de biologie, de știința vieții?

Nu ne putem prin ajutoru-i asigura fericirea individuală? Pr ducerea lucrurilor de mîncare atîrnă de la dînsa. Pentru că agricultura trebuie să-și potrivească metodele sale cu fenomenele vieții vegetale și animale, urmează că știința acestor fenomene iese baza agriculturii. Ieste drept, că multe adevăruri biologice au fost cunoscute și puse în practică de lucrătorii de pământ, înaintea de a fi fost înțelese în mod științific. Știe-ă, de exemplu, că cutare îngrășări se potrivește cu cutare plante; că caii reu hrăniți nu pot munc bine; că cutare boală a vitelor albe ori a oilor se întîmplă în cutare întîmplare. De la aceste cunoștinți biologice și de la altele căpătate din practică atîrnă reușita întreprinderilor agricultorilor. Înse, dacă aceste fapte biologice, nu îndeajuns lămurite și înțelese, ajută așa de mult, gîndiți numai de ce folos n'ar putea fi pentru dînsii, tot aceste fapte îuse bine înțelese și lămurite? Iată un exemplu. Adevărul, că căldura animală pentru a se produce cere o pierdere din substanța corpului și că prin urmare, împiedecînd pierderea căldurii, se economisește din hrană; acest adevăr biologic, conduce acuma pe acei ce îngrășă vite; e dovedit, acuma că prin grajdiurile încălzite se economisește nutrețul. Tot asemenea s'a întîmplat cu descoperirea că varietatea nutrețului aduce economie. Fisiologii au dovedit că schimbarea de nutreț iese folositoare și mai mult că mistuirea e mai ușoară cînd în stomah sînt amestecate alimente felurite. Tot din cercetările biologice s'ă aflat pricina bolii oilor numită *căpiere*, de care pătimesc pe fie care an miî de oi. Se știe acuma

care e pricina și se cunoaște leacul sau măsurile ce trebuiesc luate pentru ca să nu se întindă în turmă boala.

O știință care are înriurire netăgăduită asupra buneî stări a unei nații iese sociologia. Oamenii cari, în fie care zi cercetează starea pieței financiare; cari discută despre posibilitatea unui război, și cari întemeiază pe aceste păreri ale lor întreprinderile comerciale, studiază sociologie. Ce-i drept studiază greșit, dar studiază, și cîștigurile sau pierderile atîrnă de la temeinicia părerilor lor. Ori cine se amestecă în virtejul activității comerciale, are un interes a cunoaște legile după cari se schimbă această activitate.

Studiile științifice, propriu zise, sînt foarte trebuitoare, pentru că slujesc la pregătire pentru viața industrială și comercială și pentru că știința raționată are mare superioritate față cu știința din practica lucrurilor. Nu e de ajuns a cunoaște faptele, trebuie să știm *pentru ce* și *cum* se petrec lucrurile, adecă legile înlăntuirii lor.

Iată un exemplu: O mină de cărbunî de pămînt se deschide și toți acei ce au pus capitaluri se ruinează; de sigur înse că nu s'ar fi ruinat dacă ar fi știut ce fosile anume se cuprind în o pătură de grez roș sub care nu se mai află cărbunî de pămînt. Apoi cite averi nu se cheltuiesc pentru a pune în practică planuri, a cărora imposibilitate ar fi fost dovedită pentru unul care ar fi cunoscut elementele unei științi.

În școli tocmai acea știință de care avem mai mare nevoie, aceea se lasă la o parte. Industriile engleze ar fi pierit de mult, fără instrucția ce-și capătă oamenii, după ce educația lor se privește ca încheiată. Fără instrucția grămădită din veac în veac, în afară de învățămîntul oficial, aceste industrii nici nu ar fi luat naștere. Dacă n'ar fi fost altă educație, de cît acea dată în școlile publice, Anglaterra ar fi încă în vremurile feudale. Știința noastră, pe fie care zi mai mare a legilor cari cîrmuiesc fenomenele—știința care ne pune în stare a subjuga natura și a pregăti, pentru țeran chiar, plăceri, la cari nici regii de altă dată nu puteau ajunge—nu se capătă de cît în mică parte în școlile publice. Cunoștințele cele mai trebuitoare—acele ce au făcut din englezi o nație mare și puternică—s'au respîndit și păstrat în locuri necunoscute, pe cînd profesorii noștri patentau mai nu făceau altă ceva de cît, că bodogăneau fraze fără înțeles.

Ajungem la a treia din despărțirile cele mari ale activității omenești, despărțirea activității noastre la care nimic nu ne pregătește. Dacă, printr'o întimplare oare care n'ar rămănea pentru urmașii noștri alte urme din civilizația noastră actuală, de cît

autorii clasici, sau un pachet de compoziții făcute în licee, de sigur că acel ce le-ar studia ar ajunge la ideea că acei ce se ocupau cu asemenea lucruri nu ieră să aibă copii în viața lor. „De bună samă ar zice iel, aceste cursuri le urmau oameni cari nu se mai insurau. Văd că se îngrijau mult de unele lucruri, mai ales de înțelegerea unor lucrări lăsate de niște popoare cari nu mai trăiau (ceea ce se pare că dovedește lipsa de cărți bune făcute pe timpul lor); dar nicăeri nu se găsește nici o amintire despre chipul de a crește copiii. Acești oameni n'ar fi fost așa de lipsiți de judecată pentru a rămănea lipsiți de cunoștințe în privința unui lucru care aduce cea mai grea raspundere. Deci, de bună samă cursurile lor, pe cât le cunoaștem ierău menite pentru vre un felu de călugări“.

În adevăr, nu e de neînțeles, că nu se dă în școalele noastre nici o instrucțiune asupra chipului de a crește copiii; deși mine pominde elevii vor fi părinți de familie și deși viața și moartea copiilor, moralitatea sau nemoralitatea lor, atrină așa de mult de la chipul cum îi creștem? Nu-î un lucru îngrozitoriu de a ști că soarta generațiunei nouă ieste lăsată pe minile unor părinți caprițioși, pe sama dădacelor, la sfaturile babelor? Dacă un neguțitoriu s'ar apucă de comerț, fără a cunoaște citu-si de puțin aritmetica și comptabilitatea, am găsi că a făcut o dobitocie; ba chiar vom proroci că întreprinderea lui va iesi reu la capăt. Dacă innainte de a fi învățat anatomia, un om ar luă în mină insrumente chirurgicale și s'ar apucă de făcut operații, ne-am mieră de îndrăzneala lui și ne-ar fi milă de bolnavi. Dar citi părinți nu se apucă să-și crească copiii fără să fi gândit vre o dată cari sînt principiile educației fizice, morale, intelectuale cari să le slujască de călăuzi; și asemenea lucruri nu ne fac să ne mierăm de îndrăzneala părinților, nici să ne fie milă de copii, victimele lor!

Mile de ființi omenești cari mor omorîți, sutele de miî cari trăesc dar remîn cu sănătatea zdruncinată, milioanele cari cresc cu constituții mai slabe de cit ar fi trebuit să fie, ne dau idee de reul ce fac părinții din pricină că nu cunosc legile vieței. Judecați numai că modul de viață la care sînt supuși copiii are o inriure, ori bună, ori rea, asupra întregului lor viitoriu, că sînt douăzeci de feluri de traiu rele și numai unul bun și cum l'ar putea nimeri părinții tocmai pe acesta? Se hotărește că băetul să se îmbrace cu jachetă scurtă, moale și ușoară, și să meargă să se joace la aer slobod, cu membrele iuroșite de frig. Aceasta hotărîre va avea influență asupra întregii vieți sau prin vre o boală ce-î va pricinui, sau prin slăbirea organismului. Cel puțin va fi mai puțin tare în vrista lui coaptă de cit putea să fie, și prin urmare nu va putea fi așa de fericit pe cit se putea. Copiii dacă vor fi supuși la o hrană nevariată și puțin hrănitoare, vor simți neplăceri

din această privință toată viața, și activitatea lor, ca bărbați sau ca femei, va fi micșurată. Dacă îi opresc de la jocurile zgomotoase sau (din pricina straelor prea ușoare) îi opresc de a ieși prin frig, de sigur că vor avea o constituție mult mai slabă, de cât ar fi fost cu puțință după natura lor. Când băieții sau fetele lor ajung slabi și bolnăvicioși, părinții zic că D-zeu le-a trimis această nenorocire. Hausul care domnește în capul lor ca și în al altora, îi face să creadă că efecte se întâmplă fără pricină, sau din pricină mai pe sus de fire.

În adevăr înse lucrurile se petrec altfelii.

În unele cazuri fără îndoială, aceste cauze s'au moștenit; dar mai adesea vin din pricina creșterii rele a copiilor. Răspunderea pentru atâtea suferinți, slăbăciuni, cade adesea ori pe sama părinților. Iei sînt însărcinați să controleze ceas cu ceas, ori ceare raport cu viața copiilor lor, și, printr'o ușurioță crudă, nu s'au îngrijit să cunoască legile dezvoltării vieții, dezvoltare pe care o opresc în fie ce moment prin poroncile lor. Din pricina complectei lor necunoștinți a celor mai simple legi fiziologice, au stricat zi cu zi constituția copiilor lor și au pregătit astfel boale, moarte înainte de vreme, nu numai pentru copiii lor dar și pentru stănepoți.

Nenorocitele urmări ale neștiinței ni se arată tot așa de lămurit și în educarea morală ca și în cea fizică. Uitați-vă la mama tinărară și la legile ce pune iea în odăea dădacei. Abiea citi va anii în urmă, femeea aceasta, acumă mamă, ieră pe băncile scoalei, unde îi ticsise memoria cu cuvinte, cu nume, cu anii, și unde puterea de a judeca nu ieră de felii deprinsă. Acolă nu a aflat iea cum să conducă o minte care se dezvoltă; acolă, educația ce a primit, disciplina la care a fost supusă, nu o puneau în stare de a afla singură această artă. Alți anii au fost întrebuințați pentru a învăța muzica, brodatul, pentru a ceti romanuri și pentru danț, cod de politeță, etc.

Nici o dată nu i-a adus cugetarea cătră datoriele grele ale maternității, nu i s'a dat acea tare cultură intelectuală, care se cere pentru a putea purta aceste răspunderi.

Uitați-vă la neștiința iei adîncă de fenomenele dezvoltării copilului, și cum se amestecă orbește acolo unde n'ar putea să facă vre un bine amestecîndu-se, chiar cînd ar avea știință cea mai adîncă! Iea nu știe nimic despre natura emoțiunilor, despre regula după care se dezvoltă, de rolul lor, de punctul, unde încetează de a fi folositoare și ajung vătămătoare; iea crede că sînt sentimente cu totul rele, cea ce e fals; crede de asemenea că sînt sentimente cu totul bune, la ori ce grad ar ajunge, ceea ce e de asemenea o greșală. Ne cunoscînd organismul copilului, nu știe nici ce influință

poate avea asupra lui, cutare sau cutare purtare. Ne mai putem oare mîeră de urmările nenorocite ale neștiinței mamelor? Ne cunoscînd fenomenele minții, pricinile și urmările lor, amestecul ieî e de mai multe ori vătămătoriu. Iea împedică la fie ce pas jocul regulat, bine făcătoriu al facultăților copilului, stricînd prin aceasta fericirea și viitoriul acestuia, stricîndu-i caracterul, precum și-l strică și pe al sou, și făcîndu-și din copil poate un dușman. Îl împinge prin frică, interes și mîndrie, la fapte, ce crede folositoriu de încurajat; foarte puțin îi pasă ieîde pricina faptei, destul că numai forma să fie potrivită cu ideea binelui, desvoltînd astfel ipocrizia, lașitatea, egoismul, în locul sentimentelor celor bune. Îi dice copilului să nu spuie minciuni. și iea îi dă model amenințîndu-l cu lucruri cari nu se întîmplă.

(Va urmă)

I. Nadejde

N E E R A

(ANDRÉ CHÉNIER).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ast-fel cum în ceasul morței, pentru cea din urmă dată
Lebăda frumoasă plînge, și cu voacea sa curată,
Cu-al ieî glas ce de acum trebui să se stîngă'n suferinți,
Cîntă cîntecul plecărei, remas bun lăsînd la vieată :
Ast-fel iea, murînd, cu dulce, ochii plini de-a morții ceață,
Palidă, deschise gura făcând ultime silinți:
O, voi! ale Sebethusei, voi naiade vagabonde,
Să tăieți de pe mormîntu-mi ale voastre plete blonde.
Clinias, adiiio, și spune cea care-ți plăcuse, ea,
Care te-a iubit și care de-acum nu te-a mai vedea.
O voi ceruri, pămînt, mare, munți, verdeată și cîmpie,
Flori, văi, ape cu blind murmur, peșteri în selbătăcie
Amintiți-î ades, vecinic, amintiți duios ori-cui
Pe Neera, tot avutu-î, toate dragostele lui ;
Pe acea Neeră care o numia a lui și care
Pentru el, nenorocita, ș'aū lăsat muma'n uitare ;
Care pentru el fugise, rătăcînd din loc în loc
Ne'ndrăznînd să vadă lumea cu al ochilor sei foc ;
Oh ! de-acuma facă steaua celor doi frați a Elenei
Să astîmpere sub vasu-ți valurile ioniene ;

Facă pe-alui Poestum țermuri, chiar sub mâna ta, de flori
Să se'mbrace a ta grădină într'un an de două ori,
Și cînd soarele apune, inima'ți cea simțitoare
Dacă piere în vr'o mută și duioasă cugetare,
Al meu Clinias mă cheamă, strigă-mă atunci pe mine,
Clinias, veni-voi grabnic, ieșu chiar voi sbura spre tine!
Sufletu-mi pribeag, în taină prin frunzișuri va străbate
Suspînînd; iar pîntre vînturi și pe nori, din sferi curate
Vei vedea cum se coboare saū chiar din al mării sin
Rîdicîndu-se ca visul și prin aer sclipind lin;
Apoi dulce și măhnită plîngerea glasului meu,
Să desmierde ca prin fugă, vecinic treaz auzul tău!."

Petru V. Grigoriu.

Elemente de Științele Naturale prelucrate pentru
usul școlilor primare de *George Hrisoscoleu* Institutor superior
la Vasluț.

Ediția a II 1878.

Cum se vede și această cartică e menită a împărți binefăcătoarele cunoștinți din științele naturale elevilor școlilor primare, ca și partea științifică din Invățătoria copiilor, despre feliuritele merite ale căreia s'a vorbit în No. 6.

Innainte de toate D-l Hrisoscoleu nu greșă dacă în loc să se apuce de popularizat, în legea D-sale, științele naturale ar fi gîndit mai bine să învețe D-sa singur; căci a vroi să lămurești altuia ceea ce nu știi e greu și chiar cazî în primejdica de a spune monstrozități și a ajunge de rîsul lumei. Să lăsăm la o parte vorba de metodă și să căutăm de o dată numai feliul cunoștințelor date la iveală de D-l Hrisoscoleu.

La pag. 5. No. 12 cetim că **lumina, căldura, electricitatea sînt corpuri, înse mai subțiri de cît aerul.**—Așă dar s'ar părea că D-l Hrisoscoleu s'a întîrzieat prin veacurile trecute, de crede că: lumina, căldura, electricitatea sînt niște *gazuri*, D-sa nu a auzit se vede că lumina și căldura sînt niște simțiri ale noastre

și că pricina lor e tremurătura unui gaz foarte fin numit eter. Nu se poate zice că aerul e *sunet*, de și prin tremurătura lui se face în noi simțirea această. Asemenea și electricitatea, adică: fenomenele de lumină, de căldură, de atragere și respingerea electrică sînt produse prin lucrarea eterului. De mult s'a alungat din știința credința în fluide electrice etc... Ceea ce e mai ciudat e ca dl. Hrisoscolevu știe că azi se primește teoria undulațiilor (vezi pag. 54, No. 266) și așa de bine știe d-sa ce înșamnă acea teorie, în cît scrie la pag. 5 că lumina e un corp.

La pag. 6 No- 23 aflăm că animalele anelate n'au *crier*, sârmanele ce om nemilos e dl. autoriu cum ocărește niște animale cari nu i-au făcut nemic!

Nu mai vorbesc de monstruoasele clasificatii ce se găsesc prin cartea d-lui Hrisoscolevu, merge după Nanianu — Mihali et comp.

Pag. 10 No. 42 aflăm *țarca* (coțofana) între acățătoare.

Pag. 12 No. 52 aflăm întocmai ca în Invățătoria copiilor, că insectele au corpul numai cu trei despărțituri (adecă inele)?!

La pag. 11 No. 49 autoriul dăruște peștilor trei despărțituri la inimă, pe cînd ieii n'au de cît două. Ce iubire are oare dl. autoriu pentru pești de le dăruște de la d-sa despărțituri, pe cînd de la insecte iea din inele și de la anelate crierii?

La pag. 14 aflăm că *seva* care împlă prin copaci ca sîngele prin corpul animalelor, e un *organ*.

La pag. 22 aflăm că porțelanul se face din feldspath, pe cînd noi știeam că se face din caolin.

La pag. 24 No. 113 vedem arsenicul pus între metale, iar la pag. 70 No. 364 între metaloide. Iacă ee înșamnă a copia de pe autori feluri fără a căută să nu fie contrazicere!

La pag. 26 No. 126 găsim următoarea monstruo-zitate:

„Ce sînt combustibilele? Nisce corpuri cari se pot „reduce în cenuşă prin căldură“.—Bravo! frumos de tot prin urmare pucioasa, gazul de iluminat nu sînt corpuri combustibile, după definiția d-sale.

La pag. 28 aflăm că autorul crede în revoluțiunii și potoape, numai ne mîerăm cum nu s'a temut că-l va izgoni din funcție Dl. Ureche (ministrul popilor) pentru că, ca **cretic** crede în mai multe potoape și nu numai în al lui Noe.

La pag. 29 vedem că *granitul* și *porfirul* sînt numerate între stîncele primitive și anume crede dl. autorii că toate stîncele primitive sînt numai din granit și porfir. Autorul mai crede că în acele stînci nu s'au aflat vre o urmă de vegetale sau de animale. Ceea ce e fals.

La pag. 34 aflăm că molecule și atome e tot una. Ceea ce dovedește că a copiat Dl. autorii de pe o carte scrisă înaintea de 1848.

La pag. 34 aflăm că la corpurile solide moleculele se lipsesc unele de altele, idee nu știu de unde scoasă.

La pag. 36 aflăm că „densitatea e o proprietate ce au corpurile de a avea porî deși.“—Ce caraghiozlic! și cînd gîndesc că o asemenea carte necalificabilă a ajuns la a doua ediție!!!

La pag. 37 aflăm că „*corpurile atrog în raport direct cu masa și în raport invers cu depărtarea*“ Pe cînd oamenii de știință încă de la Newton știu că corpurile se atrag în raport drept cu masa, dar *în raport invers cu patratul depărtării*.

La pag. 46 aflăm că electricitatea de pe perinuțele de la mașina electrică se scurge prin *picioarele de sticlă* și prin lanț. „Noi știeam că picioarele de sticlă se pun tocmai pentru a împiedeca scurgerea electricității în pămînt.

La pag 50 găsim: „248. *Magnetul variează de la un loc la altul? - Da: el este de două ori mai mare la poli de cît la ecuator.*” Ar trebui să mă rușinez, dar

mărturisese înaintea cetitorilor noștri că nu pricep ce vroeste să zică D-l autoriu.

La pag. 50 găsim și următorul caraghioslic: „Electromagnetul este o întrunire de un curent electric cu un curent magnetic.“

La pag. 53 se afirmă că lumina e un *corp imponderabil* și la pag. 54 sus spune că e admise acuma teoria *undulațiunilor*. Și tot odată la No. 263 spune că nu se cunoaște cu siguranță natura luminei.—Ce-i drept D-sa nu cunoaște nemic cu siguranță și am fi fericiți, dacă aceste rînduri ale noastre l'ar face să mai piardă și pe acea ce o are și să se pue pe citit cu tot de-a-dinsul.

La pag. 59 aflăm că vînturile alizate suflă de la Vest spre Ost, pe cînd noi credem că de la Ost spre Vest.

La pag. 303 aflăm că nourii apasă atmosfera și produc vînturi, ați auzit comedie! Nici nu știu de unde sare iepurile.

La No. 326 aflăm că autorul nu știe ce e fulger.

La No. 334 aflăm că metalele descompun trăsnetul și am fi curioși să știm și noi din ce se compune trăsnetul D-lui Hrisoscoleu.

La No. 338 aflăm că autoriul nu știe cum se face curcubeul.

La pag. 68 vedem că solubilitatea, cristalizare etc. se numeră între proprietățile chimice.

La pag. 70 Autoriul ne spune că boiala de turnesol se face din soarea soarelui.

La pag. 78 aflăm că oxidul de carbon intră în organele respirătoare și ele se astup în cît oxigenul nu poate alimentă sîngele.—Ceea ce e fals.

La pag. 84 aflăm că *nervurile* sînt funcțiuni. Se înțelege!

La pag. 85 aflăm că balele iese din niște glanduri ce se aflu pe sub măsele. Frumos de tot!!

La pag. 87 aflăm că animalele nevertebrate n'au

sînge, sârmanele, tare-s urgisite de D-l autoriu. Tot acolò ni sespune că sîngele ea să nutrească bine trebuie să cuprindă **mult** fier.

La N. 481 aflăm că azotul iepe acidul carbonic de urechi și-l dă afară din plămîi.

Dl autoriu nu a auzit de vasele capilare.

La N. 491 aflăm că crierii sînt un feliu de carne moale. etc.

La N. 496 aflăm că **nervurile** sînt niște **sgircuri**, cari purced din crieri și din măduva spinărei.—Așă dar nervurile sau *nervii* sînt niște sgircuri.—Mulțămesc cum vroii, că am auzit și aceasta!

La No. 503 aflăm că sunetul se formează prin loviturile *ilăului* și ale *ciocanului* ce se află în urechea de mijloc.

La pag 96 aflăm că lumina se refractă pe suprafața corpurilor.

Ca închiere nu putem spune altă cevă de cît că Dl. Hrisoscoleu făcea mai bine de nu scriea cartea aceasta și că ar fi fost bine înainte de a se apucă de scris să fi cetit pentru Dsa mai mult, pentru a se descurcă de ideile greșite apucate cine știe de pe unde; apoi să fi luat în samă și chipul cum trebuie să fie date copiilor cunoștințele și nu să fi încercat în mod catehetic și fără nici o metodă a împune copiilor învățarea pe de a rostul a unor lucruri absurde și în orî ce caz ne înțelese. Dl. Hrisoscoleu trebuie să aibă pe conștiință, că a stricat mintea a miî de copii prin cartea Dsale. Vinovați mai sînt acei cari cîrmuesc la noi toate, că nu s'au întersat de cărțile ce se împun copiilor, de lucrurile ce li se vîră în cap prin teroare, prin post și bătăi!!

Congresul studenților Universitari.

Dacă congresul studenților din acest an, are o importanță pentru noi, asta nu e de cît din punctul de vedere literar și științific.

Cele patru conferințe ținute cu această ocazie, discursurile rostite din partea ziaristiceii literare și științifice, precum și poeziile respândite la această serbare vor face obiectul dăreii noastre de samă.

Conferința D-lui Doctorand în medicină Inotescu despre „*Paludism*“ a fost cea mai reușită.

Conferințiarul a arătat în mod lămurit cauzele mortalității noastre, a arătat toate cauzele cari concură spre decăderea poporului român, combătînd între altele *posturile*, cari cad tocmai în acele epoce, cînd puterea paludismului este la maximum și prin aceasta poate cu atît mai ușor să atingă organismul slăbit al țeranului, care este mai cu samă victima acestei plage.

Concluzia înse ni s'a părut unilaterală.

Prin lățirea instrucției poporul nu va putea face mai nimic. Înainte de toate emanciparea economică, din care apoi va urmă și instrucțiunea și îmbunătățirea stărei poporului!

Fără aceasta ieste a te întoarce veșnic într'un cerc vițios!

Despre conferința D-lui V. *Dimitriu* nu avem de zis nici bine, nici rău. Punctul de vedere din care D-sa a expus „*Teoria Schimbului*“ e cu totul nestabil și superficial. Lucrul nu a fost aprofundat.

D-nul *Dobrescu* în „*Istoria revoluțiunei lui Tudor Vladimirescu*“ a posedat adevărul istoric.

D-sa înse a voit sa dea acestei mișcări un caracter eminentemente politic și național, pe cînd în realitate revoluția lui Tudor este o *revoluțiune economică*.

Nu pentru a înlocui pe grecul jacăș prin românul jupitoriū sau sculat panduriū și Oltenia întreagă, nu pentru a schimbă un rău, prin alt rău; dar pentru a aduce o îmbunătățire vieței sale, pentru a scăpa de robia lui de veacuri s'a sculat poporul și a proclamat de Domn pe *Tudor* al lui, pe acel care îi făgăduia încetarea tuturor samavolniciilor! . . .

În ori ce caz Dl. *Dobrescu* a fost cu mult mai su-

perior D-lui Gărcineanu care a vorbit. „*Despre Patriotism și Naționalism*“

D-lu Dobrescu a studiat chestiunea, a posedat adevărul istoric și dacă a greșit, a greșit în apreciațiunile D-sale personale; pe cînd Dl. Gărcineanu neposedînd nici adevărul istoric, neposedînd nici puterea apreciațiunilor personale, nu a avut nici măcar meritul de-a ne vorbi cu adevărat despre *Patriotism și Naționalism*.

Titlul chiar e ridicul; naționalism și patriotism în fond e tot aceea! Fiind patriot sînt și naționalist și vice-versa.

Aceasta ne amintește de oratorul care voiă să vorbească despre sulfure și pucioasă.

Conferențiarul începînd de la Traian, strămoșul nostru (!), ne a vorbit despre Romani făcîndu-ne plăcerea de a ne numi Romani „pur-sang“

Mai mult încă, numește această chestiune sfirșită și zisele D-sale ultimul cuvînt.

E destul a te fi ocupat cătu-și de puțin de istoria țerei pentru a admiră siguranța unui om ce nu știe!...

Ne mai spune că pe timpul epocii eroice și mai ales pe acel a lui Stefan cel mare, patriotismul a împins pe Români la săvîrșirea atîtor izbînzî glorioase, uitînd sați, de sigur, neștiind că tot pe timpul acestui Stefan, rezeșii și țeraniî aî refuzat de-a mai merge contra Turcilor, pină cînd nu li se va face dreptate; boeriî îi despoiaseră de pămînturile și averile lor pentru datorii făcute pe timpul răsboiului.

Stefan le-a făgăduit și poporul s'a dus să-și apere **moșia** lui!...

Apoi nu mai zicem nemica ce spune sociologia în privința motivelor cari mișcă popoarele;—cînd nu știî adevărul istoriei, vederile 'mai generale, nici atît!

Bieții turci aî fost ocărîți în modul cel mai grozav pentru darea Bocovinei și a Besarabiei, cînd în realitate pe acele vremuri imperiul otoman numai ieră stăpîn pe însa-și viața.—Nu că doară suntem prietenî și

bine-voitori pentru Turci, dar D-nul Gărcineanu ȳeră datoriū sǎ Ńtie cǎ istoria nu se bazazǎ nici pe sentiment nici pe ȳnflǎcǎrǎri momentane.

A face istorie ȳeste a te rȳdica de-asupra simpatiilor Ńi antipatiilor zilei; a fi istoric ȳeste a fi sociolog!...

AŃsǎ dar Dl. Gărcineanu Ńi-a luat o chestiune atȳt de grea, D-lui tocmai care nu numai nu ȳera nici sociolog, dar ȳncǎ nu-Ńi cunoaŃte nici istoria țerei ȳn de ajuns.

Partea care se pretindea a fi despre naționalism Ńi patriotism, a fost mai jos de orȳ ce criticǎ; hilaritatea generalǎ ce-a produs ne opreŃte de-a insistǎ mai mult asupra acestei pǎrți!

„Ah! dacǎ tǎceai—filosof remǎneai!”

ȳn timpul banchetului douǎ discursuri ne interesazǎ mai ales: Discursul D-lui Stǎuceanu ca reprezentant al „*Literatorului* din BucureŃti, Ńi acel a colaboratorului nostru Mille din partea „*Contemporanului*”.

Ambii aū arǎtat starea ticǎloasǎ ȳn care e Ńtiința Ńi literile la noi, ambii aū stigmatizat plagiatul care ca o leprǎ se ȳntinde de la Universitate pǎnǎ la profesorul sǎtesc, ambii aū ȳndemnat tinerimea sǎ lupte contra Ńarlatanismului, contra Ńtiinței de contrabandǎ.

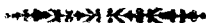
Poezia a fost reprezentatǎ prin douǎ bucǎți: una datoritǎ D-lui Al. A. Macedonski Ńi a doua colaboratorului nostru Mille tipǎritǎ ȳn foi Ńi cetitǎ ȳn sara banchetului:

Credem cǎ vom face pǎcere cetitorilor reproducȳndu-le pe amȳdouǎ:

Studentȳilor Universitari.

Studentȳilor Universitari.

Cu ocaziunea Congresului dela PiteŃti
1891.

O! Voi ce v'ați dat mina frǎțeŃte, — Tinerime
Cu nobile iluzii Ńi aspirǎri sublime,

Pe harpa-mi înnegrită, în taină ai făcut
S'alunece un suflu melodios și dulce
Ca vîntul care vine prin frunze să se culce
Insuflețind cu șoapte al nopții sîn tăcut!

Zdrobit de lupta vieții și mut ca noaptea sumbră
Purtam în piept un suflet acoperit de-o umbră
La care creștea vecinic funebrul chiparos,
Precum în cimitire cresc salciile jalnic
Umbrind subt cruci de piatră atîtea inimî falnic
În pulbere schimbate de timpul nemilos!

Părurați de o dată zîbind, și mină'n mină,
Și ieși ce desperasem de-o patrie Romîna,
Și ieși ce desperasem de om și Dumnezeu,
Văzui că se ridică de-o dată Viitoriul
Și pe Trecut, punîndu-și cu forțe noi piciorul,
Cu „**Noi**“ că'nlocuiește pe egoistul „**Eu**!“

Trăiți, Trăiți O! Tineri, și fie ca vre-o dată,
De grije și de zile, cu fruntea mea brăzdată,
Să vă revăd puternici, de ani în două frînt,
Și voi să ziceți: — „Iată-l moșneag pe bietul june,...
„Să mergem o corónă pe frunte a-i depune
„Precum pe Tinerete ne-a pus și Iel un cînt!“

AL. A. MACEDONSKI.

Cătră studenții reuniți la Pitești.

Dragi prieteni, dragi prieteni! ieată timpul înfrățirei,
Timp temut de-ai noștri dușmani și de acei la suflet lași,
O! bătrîni, voi veteranii luptelor sfinte a Unirei;
Tu Bălcescule victima abnegației, iubirei,
Din Palermo te ridică și privește-ai tăi urmași! . . .

Viitoriul țerei tale, gînd în gînd mină în mină,
Ca un singur om se scoală a lupta pe viitor,
Ca un singur om se scoală a lupta pentru lumină;
Tinerimea va fi demnă . . . de-a sa patrie Romîna.
Cînd junimea e cu dînsul, e ferice un popor! . . .

Dragi prieteni, dragi prieteni! uitați urele meschine,
Alte scopuri mai înalte aveți voi pe acest pământ!
Nu vedeți, a noastre certe pentru noi că sînt rușine,
Că prin iele-ai noștri dușmanii de noi încă-și rid mai bine,
O uniți-vă, fiți una, pentru-un scop măreț și sfînt!

O! privești mareață! . . . cînd a țerei tinerime
Ca o armie vitează cuceri-vă viitorul,
Cînd de-rea nu-și va mai rîde, a pigmeilor mulțime,
Cînd va fi unită-n toate generoasă studentime,
Oh! atunci gloria stînsă, reluă-va spre ceriî sborul...

Dragi prieteni, dragi prieteni! ieată timpul înfrățirei,
Timp temut de-ai noștri dușmanii și de-acei la suflet lași,
O! bătrîni, voi veteraniî luptelor sfînte-a Unirei;
Tu Bălcescule, victima abnegației, iubirei
Din Palermo te rîdică și privește-ai tăi urmași.

CONST. MILLE.

MONSTUOZITĂȚI LITERARE ȘI ȘTIINȚIFICE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ieram deprinși să vedem pe unii ca Dl. N. Ch. Quintescu, V. Pompilian ș. a. devenind autori prin plagiarea scriitorilor streini. Ne ieră rezervat înse să discoperim, în literatura noastră științifică, monstrozități și mai surprinzătoare.

L'am prins și pe D. B. Nanianu, membrul colaboratorul ?? al societăței de științi fizico-matematice.

L'am prins și încă cum! . . .

Principiele de clasificățiune, adecă mai tot textul (de la pag. 44—la sfîrșit, pag. 170) din Zoologia D-sale, este o monstrozitate la care nu ne așteptam. Pe lîngă că, „cartea este făcută cu așă de puțină îngrijire, cînd într'insa sint așă pe multe greșeli care dovedesc o deplină necunoștință a materiei de care trătează“ apoi nu este măcar rezultatul muncii D-lui Nanianu. D. Nanianu este numai un pseudo-autoriu foarte îndrăzneț, fiind că a luat Zoologia D-lui Simione Mihali și a publicat-o sub numele seu, mai adăugînd prin unele locuri cite ce-va neînsemnat, iar în cea mai mare parte silindu-se să schimbe șirul cuvintelor sau al frazelor, precum fac elevii în clas, la teză, nădăjduind că profesorii nu vor cunoaște că au copiat. Cartea D-lui S. Mihali fiind mai de mult tipărită se vede lămurit că Dl. Nanianu este însușitorul proprietăței străine, și pe care o pune sub scu-

tul legilor. A-și însuși proprietatea altuia și a o pune sub scutul legilor!!!. Numai D. Nanianu putea să facă una ca asta!

Ni s'ar putea spune că amîndoi au tradus același autor străin, înse aceasta e cu neputință, fiind-că nu se poate ca doi să traducă același text, cu aceleași cuvinte, asemenea așezate.

DI. Mihali.

DI. Nanianu.

Pag. 14.

Clasa I. Mamiferele (Mamălia).

Clasea mamiferelor, de care aparține și omul, cuprinde ființele animale, ale cărora facultăți sunt mai numeroase și mai perfecte. Caracterul, care distinge clasa această de animale, de către toate celelalte clase, este prezența mamelelor sau a titielor (ugerului), cari sunt niște organe glanduloase, ce secreta unu liquidu albu și opacu cunoscut sub numele de *lapte*, cu care și nutrescu puii, într'unu timpu mai lungu ori mai scurtu după nascere.

Numerul și pozițiunea titielor variază la aceste animale, așa ca la omu, maimuția, elefantu, calu, capra, oie, sunt în număr de *două*; la vacă, cerbu, leu, sunt în număr de *patru*; la pisica *optu*; la iepure, porcu (scrofa) *diece*, etc. Si în genere numărul titielor corespunde cu numărul puilor ce-i făta animalele.

etc. etc.

Pag. 51.

Capcâni (Cynocéphalus) sunt maimuție de ua fire foarte rea și selbatică; sémăna la capu cu câni și au buzunare la gusia. Speciile lor sunt: *Maimonulu* (c. maimon, v. mormon, mandril), are nasulu mare, rosii și *coda* scurta. *Pavianulu* (c. sphinx pavianus), are botulu și *cód'a* mai lungă de câtu a maimonului. Amândoi trăescu în Afric'a și sunt foarte predători și periculoși.

De ce oare D. Nanianu a scris fiind în același caz, *coda* și *cód'a* întocmai cum a scris și D. Mihali, dacă nu l-a copiat?

Pag. 96.

5. *Fam. păserele cu cioculu suptire*. (Tenuirostres). — Aceste păserele au un cioc lungu, suptire și puciuu recurbatu. De acesta familia aparțin: *Pupaz'a* (Upapa Elops) are pe capu ua

Pag. 15.

Clasa I. Mamiferele (Mamălia)

Clasea mamiferelor, la care aparține și omul, cuprinde fapturele ale cărora facultăți sunt cele mai numeroase și mai perfecte. Caracterul care distinge clasa această, de către toate celelalte clase este prezența mamelelor sau a titielor (ugerului), aaceste sunt niște organe glanduloase, ce secretă unu fluidu albu și opacu cunoscut sub numire de *lapte*; cu acestasi nutrescu ele puii, într'unu timpu mai lungu ori mai scurtu. Numerulu și pozițiunea titielor variază la aceste animale, așa: la omu, maimuția, elefantu, calu, capra, oie, ele sunt în număr de *două*; la vacă, cerbu, leu sunt în număr de *patru*; la pisica *optu*; la iepure, porcu (scrofa) *diece*, etc. În genere numărul titielor corespunde la numărul puilor ce-i făta animalele.

etc. etc.

Pag. 19.

Capcâni (Cynocéphalus) sunt maimuție de o fire foarte rea, și selbatică, sémăna la capu cu canii și au buzunare la gusia. Speciile lor sunt: *Maimonulu* (c. maimon, v. mormon, mandril) are nasulu mare rosii și *coda* scurta. *Pavianulu* (c. Sphinx, pavian) are botulu și *cód'a* mai lungi ca cela d'ântăi. Amândoi traescu în Afric'a sunt foarte predători și periculoși.

Pag. 56—57.

5. *Fam. cu cioculu suptire* (Tenuirostres), aceste au unu cioc lungu suptire și curbatu. Aci aparține *Pupaz'a* (Upapa élops) are pe capu o creșta mare de pene p-stritice, se nutrește cu

erăta mare de pene peștrite, se nutrescu cu insecte și vermi, pre care'i aduna de prin locuri murdare, și si face cuibulu cu materii puturose. In Africa se afla ua pupăza frumoăa numita *Epimachus*, de colôre verde, cu ua cōda lunga. — *Colibrii* (*Trochilus*) sunt celle mai mici dintre tōte pāserelele, cu pene fōrte strălucitōrie; trăiescu isolate prin Americ'a meridionale și se nutrescu cu suculu floriloru. Ua specie dintr'a ceste, anume: *Colibrul verde* (*Tr. viridis* vel *minimus*) este de mărimea unei sibine; acest'a face nișce ône câtu bōbele de mazere, pre cari le clocesce intr'unu cuibu de mărimea unei nuci.
etc. etc.

insecte și viermi pre cari le aduna din locuri necurate. In Afric'a se afla o Pupaza frumoăa verde cu o coda lunga numita *Epimachus*.

Colibrii (*Trochilus*) sunt cei mai mici din tote paserile, au pene strălucitorie și canta foarte frumos. Traescu în America meridionale și se nutrescu cu suculu floriloru. O specie: *colibrulu verde* (*Tr. veridis* s. *minimus*) este numai catu o albina și face nișce oua catu bobele de mazere, pre cari le clocesca într'unu cuibu catu o nuca.

etc. etc.

D. Simione C. Michălescu este D. S. Mihali. Ca dovadă ne servește *Zoologia*, Ed. VI, modificată conform programei actuale și tipărită la 1877 în Craiova, sub numele Michalescu, care este *Zoologia*, Edit. III, tipărită tot în acelaș oraș la 1868 sub numele Mihali. Ne mierzăm cum D-lui, care-și pusese proprietatea cărței sub scutul legii n'a acționat pe D. Năniănu în judecată. Poate și D-lui nu-și dăduse pre multă ostineală la facerea ei, mărșinindu-se să traducă vr'un autor străin, care eră departe de a fi în curent cu sciința.

T. U., I. Nădejde și G. Nădejde, precum și raportul comisiunei însărcinate cu cercetarea lucrărilor D. Năniănu, ne arată oită carte știe D-lui. Si cu toate aceste a avut curajul să-și prezinte, prin A. Treb. Laurian, *Operele??...* Academiei Romăne, pentru premiul Nășturel. Dacă n'a capatat premiul nu trebuie să se discursajeze, poate în curind va primi bene-merenti pentru *lucrări științifice*.

Vindex.

RESPUNS D-LUI COBĂLCESCU.

DI. Cobălcescu ne cere printr'o scrisoare a dă pe fața pe profesorul de sc. nat. care a susținut monstruozițările arătate de voi în N-o 6. DI. Cobălcescu cere aceasta pentru ca să nu creadă lumea că e vorba de Dsa. Pentru a îndeplini dorința Dsale declărăm că profesorul în chestie e **DI. Davidescu** de la secția diviz. de la liceul național.

Redacțiunea.